

Leo Trotskij: Kautsky om den ryska revolutionen

(23 december 1906)

[Ur skriften *V zasjtjitu partij, Petersburg 1907. I denna kommenterar Trotskij Kautskys artikel "Den ryska revolutionens drivkrafter och dess framtidsutsikter" på sid 139-148. Här översatt från engelska, Witnesses to Permanent Revolution, Chicago: Haymarket Books 2009, s 571-580.]*

... För många kamrater kommer [Kautskys artikel] att verka helt oväntad och orimlig, kanske till och med som någon sorts övergående infall. Men det är inte första gången han har uttryckt dessa tankegångar. Skillnaden är att han nu har sammanställt dem som svar på Plechanovs förfrågan. Redan i sitt arbete från förra året om det amerikanska proletariet¹ gjorde Kautsky en kort men meningsfull analys av den ryska revolutionens klassförhållanden, som han nu använder som grundval för sin [nuvarande] studie...

Efter att ha givit en övergripande sammanfattning av de samhällshistoriska omständigheter som å ena sidan förklarar den ryska borgarklassens politiska obetydlighet, frånvaron av varje verklig rörelse för borgerlig demokrati, och å den andra det revolutionära proletariets kraft, skrev Kautsky följande:

Kampen för hela Rysslands intressen bärs upp av den enda moderna klass som landet har: industriproletariatet. På så sätt kan de ryska arbetarna utöva ett starkt politiskt inflytande, och kampen för att befria landet från absolutismens förkvävande bläckfisk har blivit en duell mellan tsaren och arbetarklassen, en duell där bönderna tillhandahåller oundgänglig hjälp men där de ingalunda kan spela en ledande roll.²

Vad gäller världsrevolutions framtidsutsikter med anledning av revolutionen i Ryssland, skrev Kautsky 1904: "En revolution i Ryssland (som på den tiden bara anades) kan inte omedelbart upprätta en socialistisk regim. Landets ekonomiska förhållanden är inte tillräckligt utvecklade för det."³ Men den ryska revolutionen måste oundvikligen ge en mäktig impuls till den revolutionära rörelsen i resten av Europa, och resultatet av att kampen återuppväcks i Tyskland kan bli att proletariet kommer till makten. "Ett sådant resultat", fortsatte Kautsky,

skulle ofrånkomligen få en mäktig inverkan på hela Europa och föra med sig att det europeiska proletariet blir politiskt ledande, och således skapa möjligheter för det östeuropeiska proletariet att förkorta stadierna i sin egen utveckling, och genom att efterlikna det tyska exemplet *på ett konstgjort sätt skapa socialistiska institutioner*. Ett samhälle kan inte i sin helhet hoppa över de olika stadierna i sin utveckling, men de olika delarna kan göra det och skynda på sin egen försenade utveckling genom att efterlikna de ledande länderna. Och eftersom de inte bär på den barlast av traditioner som ett gammal land måste ta itu med, kan de därmed till och med hamna i täten för utvecklingen... Detta *kan* hända [fortsätter Kautsky], men som vi redan har sagt lämnar vi här det *oundvikligas* område och går in på *möjligheternas* område, vilket gör att allting också skulle kunna avlöpa på ett helt annat sätt.⁴

Detta skrevs innan den ryska revolutionen bröt ut. Det har gått nästan tre år sedan dess. Och oavsett hur försiktigt Kautsky talade i slutet på den föregående artikeln, är det uppenbart att händelseutvecklingen vad gäller de internationella perspektiven under dessa år har gått i en riktning som han

1 Karl Kautsky, "The American Worker", i *Witnesses to Permanent Revolution*, s 620-661.

2 Kautsky, "The American Worker", *ibid*, s 625.

3 Kautsky, "Revolutionary Questions", *ibid*, s 216. Trotskij hoppar över nästa mening: "Det bästa det kan göra är att få till stånd en demokratisk regering bakom vilken skulle finnas ett starkt, impulsivt och progressivt proletariet som skulle kunna kräva viktiga eftergifter."

4 *Ibid*, s 219. Den ryska översättning som Trotskij citerar skiljer sig lite från Kautskys ursprungliga text på tyska.

betecknade som en historisk ”möjlighet”. Men det är inte den springande punkten. Huruvida den ryska revolutionen *direkt* kommer att framkalla en samhällspolitisk omvälvning i Europa, och exakt hur det kan återspegla sig i den ryska revolutionens utveckling och utgång – detta är frågor som, oavsett hur viktiga de är, för tillfället bara kan besvaras preliminärt. För närvarande handlar den centrala frågan om inrikespolitiska förhållanden och den ryska revolutionens fortsatta inriktning. Och vad gäller den frågan kan inte Kautskys uppfattningar vara tydligare. Vi måste vara ytterst tacksamma mot kamrat Plechanov, vars frågor fick en noggrann och djupt eftertänksam socialist att tala ut så kategoriskt. Vi måste vara än tacksammare eftersom Plechanovs förfrågan till Kautsky var så ideologiskt opartisk, och att Plechanov utifrån allt som Kautsky tidigare hade skrivit om den ryska revolutionen måste ha vetat att svaret knappast skulle vara något stöd för Plechanovs nuvarande uppfattningar.⁵

Kautsky talar sällan om den dialektiska materialismen men alltid använder metoden på ett utmärkt sätt för att analysera sociala förhållanden, och han besvarade kamrat Plechanovs första fråga genom att vägra att kalla den ryska revolutionen för borgerlig. De borgerliga revolutionernas epok är över och det gäller även Ryssland. Vi har ingen självständig och revolutionär borgerligt demokratisk rörelse. Inte heller kommer vi att få någon, eftersom de grundläggande samhällsekonomiska förutsättningarna för en sådan rörelse saknas – det vill säga ett starkt mellanskikt i städerna, en småbourgeoisie med både ett historiskt förflutet och en historisk framtid. Bönderna utgör en enorm revolutionär energikälla, men de kan inte spela en självständig historisk roll. Proletariatet måste leda bönderna, och i viss mån spela samma roll i förhållande till dem som småbourgeoisien i städerna under tidigare revolutioner har spelat i förhållande till proletariatet. ”Den ryska bourgeoisin kommer att ge upp sina revolutionära positioner till proletariatet. Den måste också överlämna den revolutionära hegemonin över bönderna.”⁶ Kautsky fortsätter sin analys fram till den tidpunkt då det uppstår en djupgående samhällelig fiendskap mellan proletariatet vid makten och de inflytelserika bonde-massor på vilka proletariatets makt vilar. Vilken utväg finns det ur denna motsättning?

Jag är inte helt klar över vad kamraterna i majoriteten [bolsjevikerna] menar med begreppet ”proletariatets och böndernas *demokratiska* diktatur”. Jag vill inte ge en vilseledande bild genom att på ett felaktigt sätt beskriva innehållet i denna ”koalitionsdiktatur”. Men om de menar att socialdemokratin ingår en formell allians med ett bondeparti för att bilda en regering, möjligen en regering där de sistnämnda dominerar till antalet, och att denna regering därefter skapar en demokratisk regim, och att efter en tid den ena av kompanjonerna, proletariatet, fredligt går över i opposition, då kan jag som svar på en sådan uppfattning bara upprepa vad jag redan har skrivit i min *Resultat och framtidsutsikter*:

Proletariatets politiska dominans är oförenligt med dess ekonomiska förslavning. Oberoende av under vilket politiskt flagg proletariatet kommit till makten tvingas det slå in på den socialistiska politikens väg. Det vore höjden av utopism att tro att proletariatet efter att ha blivit politiskt dominerande genom den borgerliga revolutionens inre mekanism, skulle kunna – även om det skulle önska det – begränsa sin uppgift till upprättandet av republikanskt-demokratiska villkor för bourgeoisins sociala dominans. Proletariatets politiska dominans, även om den endast är temporär, kommer att i enorm grad försvaga kapitalets motstånd, vilket alltid behöver statens stöd och detta kommer att ge proletariatets ekonomiska kamp en enorm omfattning. Arbetarna måste kräva att den revolutionära regeringen stöder strejkande arbetare, och en regering som lutar till arbetarna kan inte vägra att uppfylla detta krav. Men detta innebär att man paralyserar effekten av arbetskraftens reservarmé och gör arbetarna dominerande inte endast politiskt utan också ekonomiskt, och förvandlar privat äganderätt över produktionsmedlen till en fiktion. Dessa oundvikliga social-ekonomiska konsekvenser av den proletära diktaturen⁷ kommer att

5 För Plechanovs egennyttiga tolkning av Kautskys svar, se ”Pismo pjatoje”, i *Sotjinenija*, band 15.

6 L Trotskij, *Resultat och framtidsutsikter*, på marxistarkiv.se, s 25.

7 Kautsky vägrar att kalla denna proletariatets politiska dominans för en *diktatur*, och normalt undviker jag själv detta ord. Hursomhelst är min uppfattning av det proletära styrets samhälleliga innehåll exakt samma som Kautskys –

visa sig mycket snabbt, långt innan det politiska systemets demokratisering har fullbordats.⁸

Från första stunden av sitt maktövertagande, kommer proletariatet att tvingas söka stöd i antagonismen mellan de fattiga och rika i byarna, mellan jordbruksproletariatet och jordbruksbourgeoisien. Samtidigt som böndernas heterogena karaktär skapar svårigheter och minskar den proletära politikens bas, kommer klassdifferentieringens otillräckliga grad att skapa hinder för att en avancerad klasskamp införs hos bönderna, varpå stadsproletariatet skulle kunna stödja sig. Böndernas primitivitet får dem att vända ett fientligt ansikte mot proletariatet. Böndernas avkylning, deras politiska passivitet och än mer dess övre sektionens aktiva motstånd, måste få ett inflytande på en sektion av de intellektuella och småbourgeoisien i städerna. Ju mer bestämd och avgjord proletariatets maktpolitik blir, dess trängre och mer osäker blir grunden under dess fötter.⁹

Men hur långt kan arbetarklassens socialistiska politik användas på Rysslands ekonomiska förhållanden? Vi kan med säkerhet säga en sak – att den kommer att stöta på politiska hinder mycket snabbare än den kommer att snubbla över landets tekniska efterblivenhet. *Utan ett direkt statsstöd från det europeiska proletariatet kan Rysslands arbetarklass inte behålla makten och förvandla sin temporära dominans till en långvarig socialistisk diktatur.*¹⁰

Kautsky säger att gränserna för hur en proletär seger skulle kunna användas kommer att utgöras av de sociala intressena hos de bönder som stöder den revolutionära regimen. Men det får naturligtvis inte tolkas som att proletariatet, på grund av någon sorts uttrycklig överenskommelse med sin allierade inte får korsa någon speciell gräns. Det handlar inte om någon överenskommelse. De ”gränser” som proletariatet kommer att stöta på kommer att vara rent yttre och objektiva hinder, som det vid någon tidpunkt i sitt styre inte kommer att kunna få bukt med. Det säger sig självt att proletariatet vid makten kommer att göra allt i sin makt för att undvika en förhastad konflikt med bönderna. Men eftersom maktinnehavet inte kommer att förändra dess [proletariatets] klasskaraktär – tvärtom kommer det faktiskt att göra dess karaktär ännu mer synlig – och eftersom proletariatet inte kan undvika att stöda jordbruksarbetarna i deras kamp för ett mänskligt liv, så innebär det att det till sist blir oundvikligt med en konflikt mellan proletariatet och de ”starka” bönderna. Men det kommer att vara början till slutet. Hur kan man lösa denna konflikt? Den kommer naturligtvis inte att lösas genom att företrädare för proletariatet flyttar från regeringsposter till oppositionens bänkar. Frågan kommer att vara mycket mer komplicerad än så. Konflikten kommer att sluta med ett inbördeskrig och proletariatets nederlag. *Inom en nationell revolutions begränsningar* och på grund av våra samhällsförhållanden finns det ingen annan ”utväg” för proletariatets politiska dominans. Det är därför proletariatet redan från början av sitt styre kommer att stå inför en enorm uppgift på liv och död, nämligen att spränga den ryska revolutionens nationsgränser och sätta alla den tillfälliga maktens resurser i rörelse för att omvandla den nationella omvälvningen till en del av den europeiska revolutionen. Det är den väg som följer av hela den revolutionära situation som Kautsky beskriver, och slutraderna i hans artikel pekar just mot denna slutsats.

Hur besvarar Kautsky Plechanovs andra fråga angående ett riktigt förhållningssätt till den borgerliga demokratin, ”som på sitt eget sätt kämpar för politisk frihet”? Kautsky svarar genom att fråga: Vad menar vi med demokrati? Den sortens revolutionär demokrati som skrev in sitt namn i historien existerar inte i Ryssland. Det enda som återstår är å ena sidan den borgerliga liberalismen, som är antirevolutionär ända in i märgen, och å den andra folkmassorna, framförallt bönderna. Detta är två helt olika väsen. Kamrat Plechanov ställer sin fråga i form av en ”algebraisk formel” för den borgerliga demokratin. I grund och botten innebär det att han tänker i termer av att kadeterna införlivar

Trotskijs anmärkning.

8 *Ibid*, s 40-41.

9 *Ibid*, s 26-27.

10 *Ibid*, s 42.

folkmassorna. Men i själva verket har inte något sådant införlivande skett, och enligt Kautsky *kommer det inte* att äga rum.

För att lösa jordbruksfrågan måste man avsäga sig alla liberala tvivel och förutfattade meningar och anta en djärvt revolutionär ståndpunkt. Men också detta kräver att man hittar stöd i städerna, i det politiska livets centrum. Det finns inget annat sådant stöd än proletariatet, och bara ett socialistiskt parti kan stöda sig på proletariatet. Kautsky tänker sig att vi ska rikta in vår taktik på att kämpa om ett direkt och omedelbart inflytande över bönderna. Kommer liberalismen att kunna tävla med oss på detta område? Så fort bönderna träder fram i form av trudovikgruppen¹¹ kommer liberalerna att bli fullständigt avskräckta.

En hel del har skrivits om trudovikernas vaga karaktär, instabilitet och obeslutsamhet, och det står utom allt tvivel. Men förändrar detta det oerhört viktiga faktum att de deputerade som de ryska bönderna skickade till duman till största delen visade sig vara öppna ”vänsterdemokrater” från *zemstvoerna*, universiteten och journalistkåren? Och det av bönder som just hade väckts av revolutionens dån och för första gången hade uppmanats att formulera sina krav? Och när ägde detta rum? Vid en tidpunkt då de fortfarande var berövade varje möjlighet att lyssna till fritt uttryckt agitation och fortfarande var förvirrade av detaljerna i ett komplicerat valsysteem, vid en tidpunkt då de så kallade konstitutionella demokraterna [kadeterna] befann sig mitt i sin smekmånad med folket.

Det finns naturligtvis ingen anledning att idealisera trudovikerna, för de är förvisso inte sista ordet i böndernas politiska utveckling. Men att föraktfullt avspisa dem eller klumpa ihop dem med kadeterna vore ett allvarligt politiskt misstag. Kadeternas vänsterflygel har givetvis ibland band till bönderna, och när vi praktiskt avgör vår ståndpunkt på olika orter måste vi ta detta i övervägande. Men i sin helhet har inte bönderna några band till liberalismen i allmänhet. Det är svårt att säga i vilken mån de bondedeputerade i den andra duman faktiskt kommer att representera bönderna, och det är svårt att förutsäga exakt vilka dessa deputerade kommer att bli. Men det finns inget tvivel om att bönderna har rört sig åt vänster samtidigt som kadeterna har svängt åt höger. Kautsky talar om socialdemokratin i termer av att vara böndernas revolutionära ledarskap. I det avseendet beskriver han bara den situation som redan existerar i Kaukasien. Gurija¹² är en fulländad modell för de revolutionära relationerna mellan bönderna och proletariatets parti.

Som svar på den tredje frågan, angående taktiken under val till duman, svarar Kautsky: ”Man ska bara överväga samarbete med liberalismen när och om samarbetet med bönderna därmed inte avbryts.” Denna försiktiga formulering är mycket träffande. Den tillåter begränsade praktiska överenskommelser med kadeterna samtidigt som den varken behandlar dem som om de är centrala för valkampanjen, eller – ännu viktigare – ser dem som en utgångspunkt för en gemensam kampanj. Jag har på andra ställen i denna bok resonerat om de politiska motiven bakom överenskommelser inför val. Här tänker jag bara säga att motiven för att komma överens med liberalerna helt och fullt ligger inom ramen för vår direkta *kamp med liberalismen* om inflytandet över folkmassorna.

Jag upprepar: idag handlar inte frågan om vilket stadium vår revolution befinner sig i, utan istället längs vilken väg den kommer att utvecklas. Tvistefrågan är naturligtvis inte vad vi ska *kalla* vår revolution – om den är borgerlig eller socialistisk – det verkliga problemet är att avgöra dess verkliga riktning genom att analysera de krafter som är inblandade. Samtidigt ersätter vi alltför ofta en materialistisk analys med formalistiska härledningarna som säger att vår revolution är en borgerlig revolution; en segerrik borgerlig revolution överför makten till borgarklassen; proletariatet måste

11 I april 1906 bötjade en grupp bondedeputerade i duman att avskilja sig från kadeterna för att bilda ett eget parti. Trudovikernas program omfattade böndernas kvar på ägande av jorden och ett slut på alla rester av feodalism.

Trudovikerna bröt aldrig helt och hållet med kadeterna, utan vacklade precis som Trotskij förutspådde istället mellan dessa och socialdemokraterna.

12 Ett historiskt distrikt i västra Georgien.

hjälpa den borgerliga revolutionen att segra; därmed måste det främja att makten överförs till borgarklassen; tanken på en arbetarregering är alltså oförenlig med en proletär taktik under en epok av borgerliga revolutioner, etc, etc.

En sådan rad av formalistiska slutledningar är bara smörja. Uppbyggnaden kanske är elegant, men man får se upp så att inte ens förslag förutsätter ”det som ska bevisas”. I och med att borgarklassen inte är vår revolutions ledande kraft vägrar Kautsky att kalla den borgerlig – även om vi för tillfället kan gå med på denna beteckning i den meningen att vår revolution fortfarande strävar efter att uppnå det borgerliga samhällets ”normala” existensvillkor. Men besvarar detta verkligen frågan om vilka krafter som faktiskt kämpar för dessa ”normala” villkor eller exakt *hur* de gör det? Vi vet att de segerrika sansculotternas (enligt Marx) ”simpла” exempel skapade förutsättningarna för den kapitalistiska borgarklassens makt. Finns det inte skäl att idag tro att dessa förutsättningar kommer att förberedas av det segerrika proletariats klass exempel?

Men medan sansculotterna stödde jakobinerna så kommer proletariatet naturligtvis att föra socialdemokratin till makten. Den springande punkten är att en allmän definition eller rättare sagt beteckning varken kan ställa eller lösa sådana frågor. För det krävs en analys och analysen måste besvara följande frågor: Utvecklas vår revolution? Har den möjlighet att segra, det vill säga att överföra makten till en klass i opposition? I så fall vilken klass? Vilket parti är eller kan bli dess politiska representant? Var och en som tillstår att revolutionen har alla möjligheter att definitivt segra men samtidigt förnekar att det är oundvikligt eller möjligt att arbetarklassen kan härska, tänker sig uppenbarligen att någon annan kommer att göra anspråk på makten. Var finns denna tronpretendent och vem är det? Självklart är det den borgerliga demokratin. Vilka klasser beror den av? Var finns dess armé av kämpar?

Eftersom proletariatet hittills har varit revolutionens ledande kraft, så kommer den armé som kan garantera dess representanter en fullkomligt oberoende ställning med nödvändighet också att vara mot varje borgerligt demokratisk regering. Den grundläggande frågan är inte om den borgerliga demokratin i vårt land har spelat ut sin historiska roll eller ej – det har den naturligtvis inte – det verkliga spørsmålet är vilka möjliga gränser denna roll har. Vi har inte något tredje stånd, alltså först och främst en stark, kultiverad och revolutionär småbourgeoisie. Det är ett grundläggande faktum. I vår stadsbefolkning intas de småborgerliga demokraternas plats av industriproletariatet. Och vilka kommer att ersätta de småborgerliga demokraterna när det gäller makten? Jag har inte hört något definitivt svar på denna fråga, trots att den har diskuterats i vår partilitteratur i omkring två år – ända sedan den dag Parvus skrev sitt förord till min broschyr *Fram till nionde januari*.

Personligen har jag flera gånger tvingats återvända till denna fråga. Om läsaren skulle göra sig omaknet att begrunda min artikel *Resultat och framtidsutsikter*, då kommer han att se att jag inte har någon som helst anledning att tillbakavisa en enda av de uppfattningar som formuleras i den artikel som jag har översatt av Kautsky, ty utvecklingen av vårt tänkande i dessa två artiklar är identisk. Jag upplever denna omständighet så mycket mer glädjande som en recensent – en person som respekteras av alla marxistiska schatteringar, om än en person som är alltför benägen att göra sig till tolk för gemensamma fördomar – nyligen med överlägset förakt avfärdade mitt verk med motiveringen att jag oavsett mina ädla avsikter hade skapat en ren fantasi. Det var inte mer att säga eftersom den vördade recensenten inte gjorde sig besväret att tänka igenom min analys. Trots att Kautskys artikel egentligen inte presenterar något nytt i fråga om argument, förefaller det som om hans arbete är mer på sin plats och relevant. Det beror givetvis inte på att det drog vanära över en talesman för gemensamma fördomar, utan istället att författaren, i detta fall till Kautskys artikel, har sådan auktoritet att han tvingar kamrater, även de med andra uppfattningar, att mer exakt och konkret tala om vilka samhällsförhållanden som är inblandade i revolutionen. Det är precis detta jag väntar så otåligt på att få höra. Trots alla mina förhoppningar [på sådana klargöranden] har mina kritiker hittills inte kunnat lära mig något angående det.

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)